

Derleme Sözlüğü İçin (II) For Collection Dictionary (II)

Ayşen KILIÇ*

Özet

Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan, ağızlardan derlenmiş kaynaklardan tespit ettiğimiz fiil cinsi kelimeleri sözlüğe kazandırmak.

Abstract

This article is aimed to acquired verbs wich do not take place in the Collection Dictionary, but they establish from dialectal resources to the Collection Dictionary.

Bu makalenin birinci bölümü A'dan I'ya kadar olan fiiller aynı derginin 1999-3 sayısında çıkmıştır.

- I -

ihirmek: İnsan öldürmek, yatırmak. (ADD, I-178)

ıkdırmak: Deveyi çöktürmek.

deveyi ıktırdıktan sora. (AA, XVIII-23)

ımsıkmak: Bozulmak, ekşimeye başlamak. (ADD, I-180)

ırahmah: Uzaklaşmak.

Ayrıldılar, yad etdiler ırahıp. (GDİAT, 251-Gaz.)

ıranmak: Sallanmak, ırgalanmak.

dala çıktım, dal ırandın. (NYA, 55-30)

ı'lanmak: Sallanmak, ırgalanmak.

Sallanı vesin yar, ı'lanı vesin yar.

ırzıhlamak: Rızık almak.

çiçeklerden ırzıhlallar. (NYA, 26-25)

ısınmak: Sevgi duymak.

Adam ısınmamış buna. (GBAA, 75-35)

ıskıtmak: Savuşup gitmek, papuç pahalı gelmek.

Baktı ki zor yeğın yelıyor, hemen ıskıttı. (ADD, I-161)

ısgırmak: Hıçkırmak.

* G.Ü. Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

İşgırahından cocuh cana geldi. (STİAT-208)

ızarlanmak: Örtünmek.

Herkes ızarın ızarlandı. (GDİAT, 160-Mar.)

ızmıkmak: Korkmak. (ADD, I-182)

- İ -

igitmek: Öğütmek. (KİA, 40-10, YA)

imemelemek: İmamelemek, imame takmak.

Tesbihi imemelesek mi eyi olur. (ADÜM, II-118, Çor.)

inenmek: Öfkesi kızgınlığı geçmek, pörsümelemek. (KAS-351)

ipildenmek: Dökmek terk etmek.

İpilden bir gün deriyi. (AA, XLI-119)

ismarlaşmak: İşmarlaşmak, işaretle anlaşmak, işaretleşmek.

Gızı anasıynen ismarlaşır. (KDİAT, 9-Or.)

işgillenmek: Şüphelenmek.

Babası eyce işgillenmiş. (AAT, 6-Kas.)

işlemek(I): Kapanmamak, iyileşmemek, cerahat bağlamak.

Fıtıl sohun yarelerim işlesin. (OAAAD, 130-Kır.)

işlemek(II): İçine girmek, nüfuz etmek, sızmak.

Gurşunnar kemiğe işler. (OAAAD, 29-Niğ.)

itletmek: Köpeği bir kuş üzerine saldırmak.

İtlettiler al gınalı tazıya. (OAAAD, 122-Kır.)

ivedilimek: Acele etmek.

ba gidecah di ivediliyom. (NYA, 42-5)

- K -

kabarlanmak: Kabarmak, Horozlanmak. (DİAT, Düz.)

kakılmak: Girmek, Sokulmak.

budağı yere kakılır. (AA, XII-19)

kakırcıkmak: Yağlı maddeler kokmak.

Fıstık, badem, ceviz kakırcır. (ADD, I-195)

kalkımak: Atlamak.

Uç adım kalkımak. (ADD, I 198)

kapındırmak: Üzülmek, dövünerek telaşla aranmak zorunda kalacak durumda bırakmak. (KAS-368)

kapşurmak: Kavuşturmak. (AAAD-279)

karıkmak: (Su) Akışı engellenmesi sonucu engel önündeki birikip taşacak duruma gelmek. (KAS-375)

kaşınmak: Durup işemek. (KAS-377)

kayılmak: Kömürü ateş haline getirmek, ateş olmak, yakmak.

- Azıcık kömürü kay çok üşüdüm. (ADD, I-213)
- kazitmek:** Traş olmak.
yuzimi biraz kazitabilumum. (RİA, XII-25)
- keperdmek:** Kabuğundan ayrılmak. (Bulgur)
piricin gabından soyulur gibi ice keperdir. (NYA, I-15)
- keskenmek:** İşleyecek gibi yapmak.
Altın lira yerine bankunot kesken. (ADD, I-25)
- kıcutmak:** İhsas etmek. (ADD, I-288)
- kılınmak(I):** Yalvarır gibi vaziyet almak.
Sabahtan beri kıldık durduk. (ADD, I-229)
- kılınmak(II):** Konuğu elden gelenden fazla ağırlamak, gönül alıcı davranmak, hizmet etmek. (KAS-396)
- kımşamak:** Tekrar unsuru. Ekseriya kımıldamakla beraber kullanılır.
Ne kımıdayabildim ne de kımşaya. (ADD, I-230)
- kırçmak:** Ayıklamak.
Buidei kallası kırçıyomuş. (GBAA, 57-15)
- kırdırmak:** Öldürtmek, kırılmasına, ölmesine sebebiyet vermek.
askerini kırdırma çek. (DTYA, IV-6)
- kırışmak(I):** Ara açılmak. (ADD, I-233)
- kırışmak(II):** Müşterek fakat paylaşılması mümkün olmayan bir şey için karşılık alıp alakayı kesmek. (ADD, I-233)
- kırıştırmaç:** (Argo) Gizlice sevişmek.
Şu kız gine kimle kırıştırıyo. (KAS-399)
- kısıkmak(I):** Abdesti sıkışmak. (KAS-399)
- kısıkmak(II):** Mahsur kalmak. (ADD, I-234)
- kısırganmak:** Azımsamak. (DİAD)
- kıstamak:** Sıkıştırmak, tazyik etmek. (ADD, I-235)
- kıydırmak:** Fırlatmak, atmak. (ADD, I-235)
- kıyışmak:** Kıymak, parçalamak.
ufanı kıyışemedum. dedi. (RİA, 40-100)
- kıypıtmak:** Fark ettirmeden çalmak, paydan fark ettirmeden fazla almak. (KAS-40)
- kızırğanmak:** İstememek, arzu etmemek.
Neden kızırğanıyorsun. (ADD, I-237)
- kidişmek:** Kaşınmak, gicişmek.
Arkam kidişti kaşiyivir. (ADD, I-237)
- kikremek:** Gülmek. (ADD, I-237)
- kirikmek:** İnat etmek.
Kirikirde gitmez. (ADD, I-239)
- kişirmek:** Köpek havlamak.

Köpek adam üstüne kişkirmiş. (ADD, I-241)

kizmek: Saklanmak, gizlenmek.

Ben bundan kiziyorum. (KDİAT, 244-Tr.)

kocunmak 1. Sakınmak , korunmak

Ahbabından karısın kocunuyor. (ADD, I-241)

2. Huylanmak, kaşınır gibi olmak

Yağırı olan kocunsun. (ADD, I-241)

kosalmak: Kabadayılanmak . (ADD, II-95)

koşmak: Hayvanı araba ya da sapana bağlamak.

komşular arabalarına koşarla. (KYA, II-2)

koşulmak: Dediğinde direnmek. (KAS-413)

koşymak: Koşmak , yazmak

bunlara bi destan koşytuk. (RİA, II-195)

kökenmek: Gençleşmek, cinselliğe düşkün olmak.

Garıynan esseg gojaldıhça kökenir. (KİA, 83-110)

köreslemek: Özlemek , göreceği gelmek.

Oni köresledim. (KDİAT , 176-Tr.)

körükmek: Şaşalamak, gözleri bağlı , kör gibi olmak. (ADD, I-250)

kösetmek: Kapatmak.

Kapıyı kösettiler. (ADD , I-251)

köşmek: Göçmek, ölmek.

dünyadan ahirete köşmişTı. (HTM-437)

kövnümek: Yanmak, kavrulmak. (ADD, I-252)

kultarmak: Kurtarmak.

Oni kulturayim derken. (RİA, III-55)

kutruşmak: Çocuklar oynaşıp, neşelenmek. (ADD, I-256)

küçüzmek: Tazip ve taciz etmek. (ADD, I-258)

külkümek: Atlamak, koşmak. (ADD, I-258)

- L -

lendürmek: İndirmek.

Gelini lendürile. (TYAD, 7-59)

lezelmek: Yorulmak, fenalaşmak.

İçerim eziliyor lezeliyom derler. (AA, VII-142)

lüpemek: Çökmek, yıkılmak. (ADÜM, 138-Muğ.)

- M -

masimek: Değer vermek, önemli saymak, mağsimek.

mermek: Vermek.

babam merise ben de alırım. (NYA, 45-10)

mönüslemek: Gammazlamak.

Bütün mağlu gata mönüsledi. (KİA, 44 105, YA)

murgülemek: Hafifçe uyuklamak. (DİAT, Ter-Sözlük)

- N -

naykırmak: Haykırmak.

Sona naykırıla. (KİEA-12)

neörmek: Ne yapmak, ne etmek.

ne örejem, Allaha şükür. (KİA, 87-5, TA)

netrimek: Ne getirmek.

Size ne alıyım, netriyim deyo. (OAAAD, 153-Yoz.)

nidalanmak: Ulaşmak, erişmek, duyulmak.

Arşa midalandı sedelerimiz. (AİAD, 93-Ter.)

normek: Ne yapmak .

Onu gorsen norün deyor. (OAAAD, 45-Kay.)

nöğrmek: Ne yapmak.

Başga nöğrececek. (K ve YA , 24-20)

- O -

ogratmah: Bir yere saygısızca sorumsuzca girmek. (AAAD-206)

oğmek: Oymak.

Ana gızı çiğgerimi oğyö oy oy. (K ve YA, 41-5)

oğurrumak: Uğrulamak , çalmak.

Öküzü oğurruyosun. (KİA, 84-80 , TA)

ohşumak: Benzemek, andırmak.

menüm söygülüme ohşuyur. (STİAT-116)

ohumak: Davet etmek , çağırarak.

Aşiret alarını ohudular. (GDİAT, 39-Mar.)

olgaşmak: Birbirine dolaşmak, karışmak. (DİAT, Ter. Sözlük)

ömek: Övmek.

Beni gali ömeyinen bitiremiyolar.(SYA, II-565)

ommah: Mutlu olmak, onmak. (AAAD-297)

ormek: Koymak.

beş saplı şir oruh. (NYA, 30-20)

otarmak: Hayvanları otlatmak.

Çek o atı otarma. (KDİAT, 262-R.)

otürmek: Göndermek, götürmek .

Bunnar davşanı otürüller. (DİAT, 131-K. Ay.)

oyarmak: Rast getirmek.

Allah her ikinizin işini de oyara.(ADÜM, II-88)

oykunmak: Söylenip durmak. (ADD, I-296)

oyalmak: Oyalamak ,oya yapmak.
oya oyallar. (NYA, 46-40)

- Ö -

öğlenmek(I): Evlenmek.

İkimiz de öğlenek. (KİA, 82-170)

öğlenmek(II): Öğrenmek.

Kimden öğlendin gezmeyi. (AAT, 129-Çan.)

öndürmek: İndirmek.

Öndurdum döğe döğe. (KDİAT, 149-Or.)

önutmak: Unutmak.

Önutmuş netmişsa hayrola demamiş. (EYAD, 554-196)

ösgermek: Özlemek, arzulamak.

Eğer beni ösgersen. (GDİAT, 107-El.)

ösküyemek: Özlemek.

cocuhları ösküyeceksin. (EYAD, 28-139)

övlezmek: Yanan ateşin azalması.

Yanar yar da övlezir. (ADÜM, II-88-Isp.)

- P -

partdamak: Değişmek, parlamak, patlamak.

Hemen bu partdadı oldu on sekiz yaşında gız. (KİA, 61-70)

perkütme: Sağlamlaştırmak, berkitmek.

Orya perküteceyü. (EYAD, 31-143)

pıhermek: Bırakmak.

tak aşşağı, pıherih . (EYAD, 29 140)

pısgırmak: Çalıştırmak. (ADD, II-116)

pöklemek: Beklemek.

pökle beni sevdiğum. (KDİAT, 217-Tr.)

pudaklamak: Budaklamak, budağını kesmek.

Kölgeni pudakladım. (KDİAT, 167-Tr.)

pürsünmek: Korkudan bir köşeye, deliğe sığınmak, sinmek. (KAS-493)

- S -

sagalmak(I): Sağolmak, iyileşmek.

gözüm sagalır. (AİAD-8)

sagalmak(II): Akmak, kaymak, aşağı doğru hızla inmek. (UA-130)

salamak: Sermek.

yatağını saladı. (KİA, 49-5, AA)

- sallmak:** Göndermek.
bu gönderib, sallıyb. (KİA, 56-60, AA)
- salmak(I):** Takmak.
gızın barmağına saldı. (KİA, 56-135, AA)
- salmak(II):** Sermek.
yatağıını salıp yatadı. (KİA, 49-5, AA)
- salmak(III):** Göndermek, bırakmak.
Yusuflu ise irelden salmışlar. (OAAAD, II-Niğ.)
- salmak(IV):** Sokmak.
gotüme salacah yani. (DYA, IX-105)
- salmak:** Sarmak, dolamak.
erbişim yuma gızın belinden salmış. (OAAAD-107)
- samaşdırmak:** Sarmaşdırmak, kucaklaştırmak.
öPdürüP samaşdırı-verila. (GBAA, 68-10)
- sanattırmak:** Ava çıkacak avcının bir gün önce özel bir ameliye ile avcı kuşunu kusturup işetmesi. (ADD, II-119)
- sanıdmak:** Sanmak, zannetmek.
Hoca sanıdıyolar. (KDİAT, 16-Or.)
- sarhmak:** Saldırmak, rahatsız etmek.
aylarımız pek insana sarhmazlar. (EİA, 60-85)
- sarlaşmak:** Sarılmak, dolanmak.
Goca bir yılan sarlaşmış. (AAT, 7-Kas.)
- sasımak:** Sebzelerin bilhassa soğanların taravetinin bozulması. (ADD, II-120)
- sataşmak:** Sarkıntılık etmek, bir kimseyi rahatsız edecek davranışta bulunmak.
gördüğüne sataşır. (DA, 9-115)
- satmak:** Anlatmak, ifade etmek.
düğüünde nodunu mu satcez biz. (SYA, XIV-25)
- saulmak:** Savulmak, kaymak.
Kösa yuqardan sauldu endi. (ADÜM, 73-Isp.)
- saurmak:** Savurmak.
Garı saura saura furunun içine girir. (GDİAT, 124-Tm)
- sausmak:** Şavuşmak.
Oğlan oradan sauşup evine geldi. (GDİAT, 13-Mal.)
- saynamak:** Tavuk yumurtlamazdan evvel seslenmek. (ADD, I-330)
- sayratmah:** Nesren söylemek. (DİAT-Tm.)
- segirdmek:** Koşmak, koşuşturmak, seyirtmek.
ney orya segirdursun. (EİA, 51-10)
- segirmek:** Titremek.
Gulları segirir sagi solunda. (AİAD, 59-Bit.)
- seğürmek:** Koşmak, seyirtmek.

- Seğürdüm köye. (TYAD, 20-108)
- sergürmek:** Koşmak, seyirtmek.
anasının yanına sergürdi. (EYAD, II-42)
- sekilmek:** Çekilmek.
davul çalınıy, haley sekiliy. (GA, I-19-386)
- sekmek:** Aşık oyunlarında aşığı atmak. (ADD, II-121)
- serdmek:** Seyirtmek.
serdip geliyor. (STİAT-18)
- serpinmek:** Sağa sola sallanmak.
sallamı serpini gelisin özden. (AAT, 99-Çan.)
- serpitmek:** İttirmek, düşüre yazmak.
Atna tohanan avradı serpitdi. (GDİAT, 142-Mar.)
- seyrişmek:** Koşmak, koşuşmak.
Seyrişif marallar sallara doğru. (AİAD, 87-Ter.)
- sezikmah:** Sezmek, hissetmek.
köpekler sezikip havlamasınlar. (AAAD-306)
- sığaşlamak:** Sıvazlamak, elle hafifçe sürmek.
Unu da sırtını sığaşıyacaksın. (AİAD, 130-Esk.)
- sıgarlamak:** Sıkıştırmak.
Anasını sıgarlamış. (ADÜM, 61-Isp.)
- sığatlamak :** Sıvamak.
Golları sığatla da dola boynuma. (DİAT, 113-K.Tm.)
- sıkramak:** Tekrar unsuru, ağlamak anlamında.
alamış, sıkramış. (GA, I-III-346)
- sınimek:** Sınamak.
birbirimizi sınıyah. (EİA, 85-75)
- sınmak(I):** Kırılmak.
öküzüm öldü, kağnım sındı. (ADD, I-338)
- sınmak(II):** Mağlup olmak, yenilmek, geri çekilmek. (ADD, I-338)
- sırçarmak:** İtaatsizlik etmek. (ADD, I-339)
- sıvaşlamak:** Sıvazlamak, okşamak.
atın gözlerini sıvaşlamış. (SYA, I-215)
- sıvatlamak:** Sıvazlamak, okşamak.
sıvatla aslanın başını. (KİA, 44-110, YA)
- sıyırılmak:** Bir iş veyahut herhangi bir mesele içinden usulcacık sıyrılıp çıkmak.
Benim yaşamı ele verdikten sonra sıyırıldı. (ADD, I-34)
- sihmek:** Sığmak.
cıgaramun içine siharmisun sevdüğüm. (KDİAT)
- silgenmek:** Silinmek, temizlenmek.
Leganın içine kirdi, silgenirdi. (KDİAT, 220-Tr.)

- simsirmek:** Sümürmek. (UA-132)
- sinmek:** Nufuz etmek, derinliğe tesir etmek.
Benim içime sinmes deyi söylendi. (GDİAT, 214-Gaz.)
- siyitlenmek:** Sinmek.
Duvar dibinde siyitlenir. (AAT, 124-Çan.)
- siyidmek:** Boynunu içine çekip omuzlarını kaldırarak yürümek.
siyidi siyidi geldi, ne siyidiyorsun. (ADD, 5-345)
- sizenmek:** Hissetmek.
kolcular sizenmemiş o adamın tütün sattığını. (ADD, 1-123)
- soimek:** Soymak.
gız olana cılbak soimus. (GBAA, 40-10)
- somak:** Soğumak, yakınlığını kaybetmek.
Ben gideli ehpaqlarım somuş. (OAAAD, 215-Ank.)
- sopunmak:** Tekrar unsuru.
En küçü soyunmuş sopunmuş. (DTYA-XXVI)
- sorhanmak:** Sokranmak, homurdanmak.
hiç sorhanmayın. (EYAD, 22-120)
- sorudmak:** Somurtmak, suskun durmak, dikilmek.
gız evi sorudur gali. (KYA, 1-139)
- soyhalamak:** Soyup soğana çevirmek.
Soydu soyhaladılar. (DİAT, 26-K.Ter.)
- sozumak:** Susamak. (KİA, 72-90, AA)
- sökelmek:** Dayanmak.
daıldı, sökeldi duvara. (KİA, 83-55, TA)
- sökemek:** Dayanmak.
dalını bir daşa sökedi. (KİA, 84-90, TA)
- sökenmek:** Dayanmak.
arkadaş birbirine sökenir. (KİA, 4-15, YA)
- söşmek:** Susmak.
aman duzu dökdün derik şöşer. (NYA, 14-30)
- sövkenmek:** Bir şeye yaslanarak yarım uzanmak.
al şu yastığı sövkenirsin. (ADD, 1-349)
- söynmek:** Sönmek.
Ocağı söynasına cinlar çalmış. (ADÜM, 124-Bur.)
- söypelemek:** Sohpet etmek.
gızınan birez söypelemiş. (KİA, 56-75)
- söyündürmek:** Söndürmek.
Ateşi söyündürdü dimiş. (OAAAD, 108-Kır.)
- söyürmek:** Sebzeleri közlemek. (patlıcan, domates) (ADD-I, 349)
- suarmak:** Sulamak, su içmesini sağlamak.

- Onnar gelip fil suaracahlar. (GDİAT, 122-Tun.)
suğamak: Sıvamak , sıva ile kaplamak.
 oğlan oda suğayorur. (NYA, 30-30)
sumak: Gitmek. (TYAD- Sözlük)
sumarlamak: Ismarlamak , emanet etmek.
 Allaha sumarladım. (KDİAT, 247-Tr.)
susalmak: Yarı hasta olmak, baygınlık geçirmek. (DİAT, Ter.)
suvmak: Soymak.
 suver goyarsen kazana. (KİA, XXIX-25)
sükütmek: Rahatlamak, dinlenmek.
 Ben de süküt dedim. (KİA, 40-10-YA)
süpmek: Öpmek.
 Supan beni süper. (ADÜM, II-117-Çor.)
sürtüşmek: Sevicilik yapmak. (ADD, I-354)
süyülmek: İlerlemek , öne atılmak.
 Anıklar xabarı aldı , süyüldüler. (ADÜM , 107-Bur.)
süyütmek: Bilemek.
 gocu garı pıçakla süyütüyomuş. (MA-125)

- Ş -

- şaggamak:** Gürllemek.
 bahıb bi şaggadı. (KİA, 56-60, AA.)
şaggılamak: Şak şak ses çıkarmak.
 Ganatları şaggılar. (DİAT, 189-Er.)
şahhılmak: Ses çıkarmak.
 şahhılıyib bele gedir. (KİA, 63-15 , AA)
şahırdırmak: Koşuşturmak, saldırmak.
 sürüyü gurt girer, köpekle tabi şahırdırı iki tarafına. (KYA, XII-20)
şahmak: Çakmak, parlamak.
 Şimşah şahıyor. (OAAAD, 37-Niğ.)
şapalahlamak: Alkışlamak, sevinmek.
 Yasım kahdı deyi şapalahladı. (GDİAT, 212-Gaz.)
şapatlımek: Sızmak , dalmak, kendinden geçmek.
 bu dalgayınan şapatlır. (EA-90)
şarıkmak: Şımarıklık, taşkınlık yapmak. (KAS-540)
şeddimek: Seymek , okşamak.
 Şaddiyip gujmalı gerden çekennen. (DİAT, 13-K. Kak.)
şedmek: Şey etmek.
 şedeken. (KYA, XLI-8)
şehlenmek: Şahlanmak, dikilmek.
 ilan şehlendi. (KİA, 91-45, TA)

- şelemek:** Yükü arkaya yüklemek. (DİAT, Ur-Sözlük.)
şengildemek: Neşeli sesler çıkarmak.
odanın içi şengildeyo. (KYA, XXXVII-39)
şeşmek: Çözmek. (ADD, I-360)
şingılmak: Zil çalmak.
ziller şingiliyor. (HTM-416)
şifelenmek: Şüphelenmek.
Bunlar şifelenip emr ediy ki. (GDİAT, 217-Gaz.)
şikatlanmak: Şikayetlenmek, şikayet etmek.
böyle şikatlanır. (NYA, 45-160)
şinnamak: Sinnenmek, gizlenmek.
gayıkcı şinnanıyor ordan. (GBAA, XV-10)
şiritlenmek: Şeritlenmek, sıralanmak.
Berharam (kervancıların eşyası) şiritlendi. (DİAT-157)
şirpimek: Evvelce alakadar değilken bazı telkinat neticesinde tama ve şiddetli arzu göstermek. (ADD, I-362)
şirpitmek: Aklını almak, çelmek, arzusunu tahrik etmek. (ADD, I-362)
şişirmek: Şimartılmak, çok yüz verilmek. (KAS-548)
şivirmek: Kışkırtmak. (ADD, I-362)
şoşatmak: Abartmak, şoşartmak. (ADD, I-363)

- T -

- tafdamak:** Ayak ile çiğnemek, vurmak. (DİAT, Ter-Sözlük)
tafmak: Bulmak.
Meni ahtarsın tafsın. (DİAT, 29-K.Ter.)
tafşirmek: Teslim etmek.
Gülün üstüne canın tafşirdi. (DİAT, 98-K.Kaç.)
taftırmak: Buldurmak.
Letif şahı taftırır getitdire m. (DİAT, 45-K.Tm.)
talamak: Talan etmek, yağmalamak.
dört defe taladılar. (KİA, 23-25-YA)
talınmak: Talan almak, bozulmak.
Güz geldi, bah talandı. (KİA, 21-15-YA)
tapınmak: Makbul bir vakar göstermek.
gelin gibi tapına tapına yürüdü. (ADD, I-368)
tarlanmak: Darlanmak, sıkılmak, zorda kalmak.
Tarlandığın vakit pirpirine çatarsın. (KDİAT, X-3835)
tasavvurlamak: Hesaplamak, ölçüp biçmek.
Nolursa olsun tasavvurlamış. (AAT, 4-Kas.)
teleşmek: Acele etmek. (DİAT, Kar-Sözlük)

- telinmek:** Yaklaşmak, sokulmak. (DİAT, Ter-Sözlük)
- temenneşmek:** Selamlaşmak.
Yani temenneşdiler bizim lisanca. (KİA, 55-35, AA)
- tepelemek:** Çiğnemek, basıp geçmek. (UA-136)
- tepemmemek:** Bulamamak.
Köroğlu gitdi, tepemmedi. (KİA, 80-5, TA)
- tergemek:** Terketmek.
Heş bi şey galmadı, tergedi. (GDİAT, 233-Gaz.)
- tersli:** İşemek, büyük aptestini yapmak.
Gaçarah dona tersliye. (AAT, 37- kas.)
- tescillenmek:** Belirlenmek, kesinleşmek.
bizim köyün belalı tescillenmiş. (KYA, XIX- 3)
- teybirleşmek:** Tedbirleşmek.
Gene teybirleşiller. (DİAT, 130-K.Ay.)
- teylimek:** Teylemek, batırmak, vurmak, delmek, deşmek.
Hançar alem bu sınanı teyliye. (DİAT, 172-K.Kar.)
- tımalamak:** Tırmalamak, tırmıklamak.
Tariyi tımalarız. (ADÜM, 19-Man.)
- tınsımak:** Ehemmiyet vermek. (ADD, I-381)
- tifillenmek:** Filizlenmek.
Yengi tifilleni teze gız olu. (DİAT, 56-K.Ter.)
- tiftimek:** (Yün ve pamuk dokumadan yapılmış giyecek eşya) Sürtüne sürtüne aşınarak, telleri birbirinden ayrılmak, yırtılacak duruma gelmek. (KAS-567)
- tingildamak:** Eğlenmek, cilve yapmak, sevişmek.
garinan yukarıya tingildakan. (GBAA, 47-30)
- tiysirmek:** Tıksırmak.
Tiysirince çapçapan ağızından düşüyo. (AAT, 76-Kas.)
- tohdamak:** Kendini bulmak, kendisine gelmek, akıllanmak. (DİAT, Ter-Sözlük)
- tohtamak:** İstirahat etmek, ferahlanmak. (ADD, I-385)
- torlamak:** Tekrar unsuru, toplamak.
Torladı topladı. (GDİAT, 37-Mal.)
- torpahlamak:** Topraklamak, toprakla örtmek. (DİAT, 132-K.Ay.)
- toykurtmak:** Hiddetli hareket etmek. (ADD, I-390)
- tökezimek:** İş bozulmak, ziyan etmek. (ADD, I-390)
- tölesimek:** Harareten gevşeyip halsiz gibi olmak.
Hamam çok sıcaktı tölesidim. (ADD, I-391)
- törümek:** Türemek.
Dogub, törüyüb. (KİA, 65-60, AA.)
- töskerdmek:** Susturmak.
tekin durun bunları varınca töskerdin dinilmiş. (SYA, V-110)

töysemek: Sık sık nefes almak. (DİAT-Ter.)

töytürmek: Döktürmek.

Üstüne töytürüp duma telinnen. (DİAT, 87-K.Düm.)

tuhsunmak: Pişman olmak.

uhsuna tuhsuna gitti. (ADD I-397)

tulazdamak: Fırlatmak atmak.

Bize bir daş tulazladı.

tunmak: Batıp çıkmak.

Tundum, başına çıktım. (KİA, 45-95, YA.)

tunnamak: Düzenlemek, süslemek.

Onu güzelce tunnarız. (KİA, 68-1, AA.)

tuپurmah: Tükürmek. (AAAD-316)

tuşgullamah: Nişan almak. (DİAT, Ter-Sözlük)

tutuvmak: Tutunmak, varmak, ulaşmak.

buyde talasına tutuvdu mu yire indirivriyamuş. (SYA, VIII-10)

tuvalanmak: Yuvarlanmak.

O da tuvalansa dursa lo kimi. (GDİAT, 251-Gaz.)

tüçenmek: Tükenmek.

Mal daha tüçenmez. (DİAT, 183-Er.)

tüngeşmek: Sıçramak.

oynaşırılar, tüngeşirler. (SYA, XI-90)

tuynalamak: Geceyi geçirmek.

Toplanıp oynala, tuynala. (ADÜM, 5-Bal.)

tüzülmek: Beklemek.

harda işin dara tüşen kimi tüzül, men gelecem. (KİA, 56-115)

- U.-

ucalanmak: Yükselmek, yücelmek.

Neynim ucalanmış. (AİAD, 40-Van)

uğrmak: Acı çekerek ağlamak, feryat etmek.

anası be sağa beler, uğrür, emzürü. (AAT, 61-Kas.)

uğudmak(I): Akıtmak, dökmek.

bağaynan içine uğuduveririk. (NYA, 1-20)

uğudmak(II): Öğütme.

un uğüdür, ekme yapar yirik. (NYA, 17-50)

uhsunmak: Nedamet etmek, pişman olmak, tuhsunmak.

uhsuna tuhsuna gitti. (ADD, 1-397)

uimak: Uymak.

bizim dil başga yiri uimaz. (GBAA, III-5)

urgamak: Uğramak.

- bu vahit bana urga. (EİA, 83-45)
- urgaşmak:** Uğraşmak.
urgaşır naraynan tebipsiz dert çekirem. (DİAT-99)
- urgatmak:** Uğratmak.
Poşun kaçaksa urgatma gumruge. (GDİAT-254)
- urğaşmak:** Uğraşmak.
urğaşır dururmuş. (EA-98)
- urpurtmak:** Ürpertmek, kabartmak.
Tuyları urpurtur benziyor deva. (DİAT, 226-Çor.)
- uşamak:** Çocuk sahibi olmak.
hiş olan uşamasın. (EYA, XVII-90)
- uşmak:** Üşüşmek, toplanmak.
Koyli boşuma uşdi. (KDİAT, 261-R.)
- utızmak:** Ütülme. (UA-140)
- utmek:** Arpa getirdim utdük. (DYA, II-15)
- uydumak:** Cinsel tacizde bulunmak.
Sizi deyo önünden uydudu, beni de arhamdan uydudu. (STİAT, 192)

- Ü -

- üdümek:** Ödemek.
markibinin parasını üdü. demiş. (GBAA, 57-5)
- ühlemek:** Yüklemek.
dalına ühledi. (KİA, 61-165-AA.)
- üklemek :** yüklemek.
Haman ata üklediler. (AİAD, 28-Van)
- ümek:** Uyumak.
Ümüş galmışım aq gardandan amarkan. (ADÜM 104-Bur.)
- ünedmek:** Oynatmak, yerinden kaldırmak:
ağır taşı kimse ünedemez. (BDA, 69-16)
- ünmek(I):** İnmek.
dereye ünduh. (EİA, XXVII-50)
- ünmek(II):** Bir insanın geçeceği yolu beklemek, gözetlemek. (ADD, I-403)
- ünnenmek:** Ün kazanmak, meşhur olmak.
Çoh aşgıyalar ünnendi. (OAAAD, 65-Kay.)
- ünnanmak:** Çağırılmak, davet edilmek.
Damirc oltu Avrupa ya ünnandi. (ADÜM, 90-Ay.)
- üredmek:** Maya yapmak, mayalamak, çoğaltmak.
mayayı ürediriz. (KYA, XVI-3)
- ütmek:** Tutmak.
yazıpda nö ütacan. (GBAA, XXXV-1)

üymek: Yığmak.

Şu arpayı üyüver. (ADD, II-137)

üyülmek: Yığılmak.

Soyhası acıldı, çamaşırları üyüldü, ağıda başlandı. (ADD, II-137)

üyütmek: Uyumak, mayalamak.

Eşe getdi yort üyütmiye. (KDİAT, 34-Or.)

üzmek(I): Koparmak, ayırmak, kesmek.

üçünde boğazını üzüb. (KİA, 56-80-AA.)

üzmek(II): Yıpratmak, eskitmek, incelmek.

İnce yazmamı üzmedim. (AİAD, 185-Zon.)

-V-

vamak: Evlenmek.

Sana vamam mı dedim. (AİAD, 182-Zon.)

vicirdenmek: Kuş ötmek.

Guşlar vicirderimiş. (AİAD, 112-Esk.)

-Y-

yafdır: Yaptırmak.

Habar alsan yafdırırdı. (AİAD, 10-TA)

yafmak: Yapmak.

Onu ziyaret yafdılar. (DİAT, 71-K.Ter.)

Yahamak(I): Yaharmak .

Yalvardım yahadım. AİAD,64-Ulus)

yahamak (II): Yıkamak.

Elini üzünü yahadı. (DİAT, 30-K.Ter.)

yahmak: 1. Yakmak, aşık etmek.

gızı bu olana yahmah ucun oluna diyokı. (EYA, IV-65)

2. Yakmak, yanmasını sağlamak.

Gari çirayı yahi. (AİAD, 7 - Van)

yakınnamak: Yakınlaşmak.

yakınnadı istikamının gıyına. (KYA, XXIII-100)

yalakımak: Kancık köpek erkek istemek. (ADD, I-412)

yaldahlanmak: Yaldaklanmak, çıkar amacı ile çeşitli hoş gidecek tavırlara girmek.

bezirgenin önüne çılıp yaldahlanince. (GDİAT-217)

yaldamak: İğfal etmek. (ADD, I-413)

yaldanmak: Aldanmak, kanmak.

Kömür cözlüm yaldanma. (KDİAT, 286-R.)

yalmak: Neşelenmek.

- Onun guc andan onun guc ana güldü yaldı. (GA, I-4, 352)
- yandılmak:** Susuzluktan yanmak. (ADD, I-414)
- yanışmak:** Sırnaşmak, yılışmak. (KAS-608)
- yannanmak:** Yanmak, tutuşmak.
Guri dallar yannandı. (EA-105)
- yarhaşmak:** Yaklaşmak.
çamlıbele yarhaşacak sıra. (EİA, III-105)
- yasanamak:** Çok eziyet çekmek, didinip, çabalamak.
taş yasanıp toprak döşenmek. (ADD, I-417)
- yatırmak:** Savuşup gitmek, kaçmak.
beni görünce yatırdı. (ADD, I-419)
- yavukmak:** Birine alışmak, ısınmak, bağlanmak. (ADD, I-419)
- yavunmak:** Düşmanlık etmek. (ADD, I-419)
- yavutmak:** Yaklaştırmak.
Biti yehan, kürdi kapan yavutma. (BDA, 70-48)
- yekelmek:** Büyümek.
Ismail yekeldi. (KİA, 49-110)
- yekitmek:** Topal topal yürümek. (ADD, I-421)
- yendirmek:** İndirmek.
Buyurun diyerek yendirdi bunlari. (AİAD, 4-Van)
- yensetmek:** Bir kimsenin aşağılanmasına ses çıkartmamak. (ADD, I 423)
- yeprimek:** Yıpranmak, çürümek, ulmak. (ADD, I-424)
- yerinmek:** Kalkmak.
Gavaslar aya yerinecek...(GDİAT, 140-Mar.)
- yığınaltmak:** Toplatmak.
Bizi yığınatdı Rus kaçanı yığınaltdi. (KİA, 94-110, TA)
- yığınatmak:** Toplamak.
Bizi yığınatdı Rus. (KİA, 94-110, TA)
- yığınmak:** Yıgılır gibi cansız gibi oturmak. (ADD, I-425)
- yığıtmak:** Çok olmak, haddi aşmak.
Artık yığıttın, çok oldun. (ADD, I-425)
- yıhşirmek:** Temizlemek, toplamak, yığıştırmak.
yığır yihşirir. (KİA, 84-195, TA)
- yılınmak:** Kapıyı aralık etmek, yarı açılmak, aralanmak.
bi gapı yılınıy. (GA, I-19-386)
- yırganmak:** Sallanmak.
Arguvannan çıhdım yırganır dağlar. (GDİAT, 116-El.)
- yırtaklamak:** Telaşa düşmek.
Gız kendiniy mendilini görünce yırtaklayo. (AİAD, 179-Zon.)
- yidelmek:** Yetişmek, yapmak.

gide bildime yidelirim . (SYA, XI-35)

yidizmek: Kaybetmek (oyunda)

gavat haşili yidiziyor. (KİA, 2-1, YA)

yirmek(I): Dilmek , yarmak , kesmek , yırtmak.

küpesini çekince kulağı yirildi.(ADD, I-427)

yirmek(II): Ermek ulaşmak.

muradına yirmedik dilber .(NYA, 65-5)

yoruşturmak: Yorumlamak, tabir etmek.(KAS-635)

yoyulmak: 1. Serveti batmak, telef olmak.

2. Bozulmak ayrılmak dağılmak.(ADD, I-429)

yozalmak: Yabanlaşmak, verimsizleşmek.

Yolda yozala goyun.(DİAT, 83-K. Ter..)

yöğürtmek: Seyitmek, koşturmak. (ADD, I-429)

yölmek: Ölmek.

gız teslim etti yöldü.(TYAD, 23-119)

yömetmek: Uğursuz saymak , şom görmek.(ADD , I-429)

yöndürmek: İndirmek.

kırhını yöndürcek sırada. (TYAD, 18-104)

yuksünmek: Yüksünmek, üşenmek.

kimi yüksünür. (NYA, 55 35)

yulimek: Yülümek, traş etmek.

gadı efendinin sahalını yuliy. (GDİAT, 225)

yurşanmak: Yorulmak. (AAD, I-431)

yuzulmak : Tekrar unsuru.

Yazılalım yuzulalım. (ADÜM, II, 106-Çor.)

yülmek: Ölmek.

Bir garip yülmüş diyeler. (TYAD, 27-135)

yüsgeklenmek: Yükselmek.

Gasabın derecesi yüsgeklenmişdür. (KİA, 45-105-YA)

- Z -

zayılmak: Zay olmak , kaybolmak.

Ağlı zayıldı. (DİAT, - K.Kak.)

zıvğalamak: Keyfe gelmek.

Oğlan tam zıvğaladığı zaman. (GDİAT. 12-Mar.)

Kısaltmalar

- AA : Avşar ağzları. Ayşen Kılıç
 AAAD : Artvin Ardanuç Ağzından Derlemeler. Sevgi Pehlivan
 AAT : Anadolu Ağzlarından Toplamalar. Ahmet Caferoğlu
 ACA : Akhisar ve Cihanbeyli Ağzları. Ahmet Caferoğlu
 ADD I : Anadilden Derlemeler. Hamit Zübeyr Koşay
 ADD II : Anadilden Derlemeler. Hamit Zübeyr Koşay
 ADÜM (I-II) : Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme. Ahmet Caferoğlu
 AİAD : Anadolu İlleri Ağzlarından Derlemeler. Ahmet Caferoğlu
 AYKD : Arpaçay Köylerinden Derlemeler. Selahattin Olcay
 BYA : Bartın ve Yöresi Ağzları Üzerine. Zeynep Korkmaz
 DA : Diyarbakır Ağzı. ^ğevket Baysanoğlu
 DİAT : Doğu İlleri Ağzlarından Toplamalar. Ahmet Caferoğlu
 DS : Derleme Sözlüğü (I-XII). TDK Yayını
 DTYA : Doğu Trakya Yerli Ağzı. Selahattin Olcay
 DYA : Develi ve Yöresi Ağzları. İbrahim Öztürk
 EA : Erzurum Ağzı. Selahattin Olcay
 EAÜBD : Eskişehir Ağzı Üzerine Bir Deneme. Ahmet Caferoğlu
 EYAD : Elazığ ve Yöresi Ağzlarından Derlemeler. Tuncer Gülensoy
 EYA : Eskişehir ve Yöresi Ağzları
 EİA : Erzurum İli Ağzı. Efrasyab Gemalmaz
 GA (I-II) : Gaziantep Ağzı. Ömer Asım Aksoy
 GBAA : Güney-Batı Anadolu Ağzları. Zeynep Korkmaz
 GDİAT : Güney-Doğu İlleri Ağzlarından Toplamalar. Ahmet Caferoğlu
 HTM : Erzurum Ağzı ile Hatemi Ta i Masalı. Tuncer Gülensoy
 KDİAT : Kuzey-Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar. Ahmet Caferoğlu
 KAS : Kayseri Ağzı Sözcükler. K.zım Yedekçioğlu
 KİA : Kars İli Ağzı. Ahmet Bican Ercilasun
 KİEA : Konya İlinin Ermenek Ağzı. Ahmet Caferoğlu
 KYA : Kütahya ve Yöresi Ağzları. Tuncer Gülensoy
 K ve YA : Keskin (Kırıkkale) ve Yöresi Ağzları. Fatma Hatipler
 MA : Muğla Ağzı. Ahmet Caferoğlu
 NAÖ : Niğde Ağzlarından Örnekler. Ahmet Caferoğlu
 NYA : Nevşehir ve Yöresi Ağzları. Zeynep Korkmaz
 OAAD : Orta Anadolu Ağzlarından Derlemeler. Ahmet Caferoğlu
 RİA : Rize İli Ağzları. Turgut Günay
 STİAT : Sivas Tokat İlleri Ağzlarından Toplamalar. Ahmet Caferoğlu
 SYA : Sorgun (Yozgat) ve Yöresi Ağzı. Bayram Durbilmez
 TYD : Tunceli Yöresinden Derlemeler. Tuncer Gülensoy
 UA : Urfa Ağzı. Kemal edip Kürkçüoğlu